

Graditeljska baština

DUBROVAČKI LJETNIKOVCİ

Nema sumnje da je stari Dubrovnik jedan od najljepših i najvrjednijih kulturnih spomenika Hrvatske. Brojni turisti i ljubitelji arhitekture već desetljećima uživaju na Stradunu, obilaze Divonu, Knežev dvor, franjevački i dominikanski samostan te brojne druge značajne lokacije. Međutim, malo se tko odlučiti učiniti korak dalje i zaviriti u gradsku okolicu, vjerojatno i ne sluteći da i ta okolica itekako ima što ponuditi.

Ljetnikovac Petra Sorkočevića na Lapadu

Izvangradski dubrovački posjedi već su od 13. stoljeća izrazito kultivirani. Župa dubrovačka, Rijeka dubrovačka, Šumet, Zaton i Poljica u to se vrijeme pretvaraju u vinograde i vrtove, a nakon što je grad tijekom 16. stoljeća doživio procvat i obogatio se zahvaljujući razgranatoj trgovini, vlastela i imućni zemljoposjednici na posjedima izvan grada počinju stvarati i ladanjsku arhitekturu.

Najveća se koncentracija ljetnikovaca nalazi na gore navedenim područjima, a kako su u posjedu Dubrovnička bili i Elafitski otoci (Lopud, Koločep i Šipan), nije neobično što se i tamo mnogo gradilo.

Tipičan se dubrovački ljetnikovac najbolje može opisati kao reprezentativnija verzija gradske palače (u gradu se nitko nije smio hvaliti svojim bogatstvom, ali na ladanju su vlastelini voljeli pokazati što i koliko imaju), najčešće L-tlocrta koji tvore zgrada ljetnikovca i gospodar-

ska zgrada ili orsan (spremište za brod i ribarski alat), upotpunjena kapelicom i paviljonima, ovisno o mogućnostima i ukusu vlasnika.

Raspored unutrašnjih prostorija ljetnikovaca uglavnom je stalan – iz središnje dvorane u prizemlju (saloče) ulazi se u bočne prostorije i uspinje se na prvi kat. Tamo opet dominira središnja dvorana koja se rabila kao reprezentativni prostor za svečanosti, redovito upotpunjena malom drvenom

galerijom (balatur) gdje su u danima zabava bili smješteni svirači.

Balatur u središnjoj dvorani prvog kata ljetnikovca Vice Stjepovića u Sudurđu

Većina ljetnikovaca ograđena je zidinama (uglavnom su se nalazili na obali pa su ih ugrožavali gusari), svi su imali karakterističan vrt sa šetnicama i brajdama, a nije nedostajalo ni vrtnog namještaja, obično na mjestima s kojih se pružao predivan pogled.

Bilo bi teško nabrojiti sve ljetnikovce jer ih je na otocima i u gradskoj okolici bilo tristotinjak. Mnogi su nažalost stradali u katastrofalnom potresu koji je pogodio dubrovačko područje 1667., mnoge je nagrizlo

vrijeme, a i ono što je spašeno danas je većinom u stanju propadanja uzrokovanog nebrigom i nezainteresiranošću.

U najboljem je stanju ljetnikovac Petra Sorkočevića na Lapadu. Riječ je o ladanjskoj kući smještenoj na samoj morskoj obali i dovršenoj 1520. Pri gradnji su se istodobno rabili gotički i renesansni arhitektonski oblici, a ljetnikovac ima veliku terasu na čijem kraju se nekad nalazio i paviljon.

Danas je to jedini temeljito obnovljeni ljetnikovac, pri čijoj su se obnovi arhitekti i konzervatori dosta vjerno držali izvornog izgleda spomenika, a u njemu je smješten *Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*.

Na popisu najpoznatijih slijede dva ljetnikovca obitelji Stjepović-Skočibuha, oba smještena u Sudurđu na Šipanu. Stariji ljetnikovac sagradio je otac obitelji Tomo Skočibuha. Danas se taj posjed naziva ljetnikovcem, iako je Tomo Skočibuha zapravo gradio veliku obiteljsku kuću. Nije bila pretjerano reprezentativna, ali iz današnje perspektive izgleda vrlo privlačno, ograđena rustikalnim zidom iza kojeg se izdiže kula podignuta kao obrana i zbjege u slučaju gusarskog napada.

Ljetnikovac Vice Stjepovića Skočibuhe u Sudurđu na Šipanu

Odmah pokraj rezidencije Tome Skočibuhe njegov je sin Vice sagradio pravi ljetnikovac; okrenuo ga je prema moru, opremio terasom, kape-

licom i orsanom, a uključene su i brojne gospodarske zgrade i naravno kula. Riječ je o jednom od najočuvanijih zdanja dubrovačke renesansne ladanjske arhitekture koje je danas u privatnom vlasništvu i jedna je od najvrjednijih turističkih atrakcija Šipana.

Sredinom 16. stoljeća sagrađen je i ljetnikovac biskupa Lodovica Beccadellija, istaknutog talijanskog humanista, reformatora, autora Petraricine biografije i Michelangelova prijatelja. Posjed u Šipanskom polju bio je u vlasništvu Dubrovačke nadbiskupije, a zatečenu zgradu Beccadelli je proširio i pretvorio u vilu s ožbukanim vanjskim pročeljem i tamnim okvirima, što je bilo uobičajeno za arhitekturu Toskane, ali ne i za Dubrovnik.

U unutrašnjosti danas uništenoga ljetnikovca još se uvijek mogu nazrijeti vrlo vrijedne freske-portreti Beccadellijevih suvremenika i poznatih ljudi klasičnog svijeta čiji je autor Pellegrino Broccardo. Treba istaknuti da je ljetnikovac još prije nekoliko godina služio kao štala, a nedavno je i povjesničar umjetnosti Milan Pelc upozorio na sramotno ruševno stanje građevine i potrebu njezine hitne obnove.

Na popis najznačajnijih treba uvrstiti i ljetnikovac Bunić-Kaboga (Kabuzić) koji podsjeća na onaj Sorkočevićev. Taj ljetnikovac danas, na žalost, uglavnom služi kao odlagalište glomaznog otpada.

Ljetnikovac Bunić - Kaboga (Kabuzić) na Batahovini

U Rijeci dubrovačkoj se nalazi ljetnikovac Rastić koji je u 18. stoljeću

Ljetnikovac Stay na Batahovini

Iz vrta ljetnikovca obitelji Gučetić u Trstenom

pripadao satiričaru i latinistu Đonu Rastiću pa je po njemu i dobio ime.

Tužno stanje ljetnikovca Rastić u Rožatu

Nemoguće je zaobići ljetnikovac Stay na Batahovini koji je bio teško oštećen za vrijeme Domovinskog rata, a koji je imao sreće da su 1993. na njemu napravljeni opsežni istraživački radovi, što je na posljetku dovelo i do obnove 1999. (danas je u njegovim prostorima smješteno sjedište Restauratorskog odjela Dubrovnik).

Treba spomenuti i ljetnikovac obitelji Gučetić u Trstenom koji sam po sebi nije pretjerano raskošan, ali je poseban zbog vrta koji ga okružuje, i kojem je od samih početaka bila posvećena velika pažnja, a danas je pretvoren u arboretum i još je uvijek jedan od najljepših vrtova dubrovačke okolice.

Predstavljeni ljetnikovci svrstavaju se u najveće kulturno i spomeničko blago Hrvatske. Žalosno je stoga što se o njima izuzetno malo zna i što se još manje ulaže u njihovo očuvanje i obnovu.

Pored opisanih na tom se području nalaze i slijedeći ljetnikovci: Getaldić na Šipanu, Klementa Gučetića u Obuljenom, Crijević-Pucić u Gradacu, Đorđićev u Obuljenom, Gundulićev u Komolcu, Zamanja u Obuljenom i Vice Skočibuhe u Boninovu.

Izvor: www.tportal.hr